

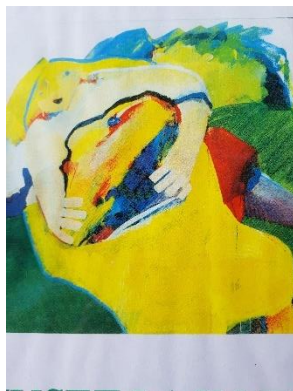
VEDDINGE & VEDDINGE BAKKER

Lidt om alting om dette herlige sted

Niels Jørgen Thøgersen

For nogle år siden sagde en af mine gamle venner til mig: *Jeg vidste ikke, at du var blevet malet!* Med stor undren var jeg nødt til at spørge: *Hvaf'for nå'et?! Det er jeg ikke helt klar over!*

Min ven henviste straks til et flot maleri af en af de kendte lokale Odsherred-malere, Leif Sylvester. Maleriet hedder: *Den kyssesyg fra Veddinge!* Du kan se maleriet her:

Jeg var og er selvfølgelig meget stolt over på denne måde at være forevigtet sammen med dette herlige område! Ja, der er så skønt heroppe, at man meget let bliver kyssesyg bare ved at være her! Og det har jeg nu været i 41 år. Så man er vel nærmest ved at være indfødt!

Ta' nu bare landskabet her på stedet. Naturen har skabt de flotteste bakker (og dermed også dale) på hele egnen her. Man kalder det et morænelandskab. Det er nemlig skabt af den seneste istid for ca. 15.000 år siden. Det var blevet koldere og koldere, og isen bredte sig ned over os fra den skandinaviske halvø. Med sig tog den en masse klipper, sten og sand – som den så "glemte" at tage med sig igen, da den smeltede og langsomt forsvandt igen. Det gjaldt f.eks. den 25 tons unge *Troldesten*. Så da isen igen var væk for omkring 12.000 år siden (og det er ikke længe set i historisk perspektiv), så landskabet meget ud, som det gør i dag. Den såkaldte Vejrhøj-bue fra Vejrhøj (121 m) i vest til Dutterhøjene i øst var skabt. En del af den er vore *Veddinge Bakker*. Og også vore lokale "bjerger" *Esterhøj* (89 meter) og *Brendeshøj* (61 meter).

Det første, der skete efter isen langsomt havde trukket sig tilbage var, at rensdyrene ankom sydfra hertil. Efter dem fulgte naturligt nok folk, der jagtede disse rensdyr. Og disse mennesker levede af, hvad de kunne finde til lands og især til vands. Det var ikke mindst østers og andre skaldyr. De lavede simple redskaber af sten. Stenalderen var begyndt. Og deres efterladenskaber var de såkaldte *køkkenmøddinger*. Én af dem kan man se og få forklaret her i Veddinge-Høve området på hjørnet af Høvevej og Kroenborgvej. Lige ved siden af ligger i dag et bilværksted, der kalder sig Kronborg Auto.

Indtil 1914 lå her en af områdets landevejskroer, Vejlekroen (også kaldt Kroenborg). Den nedbrændte i 1914. Den var gennem tiderne en vigtig holdeplads for diligencerne, der kørte mellem Slagelse og Nykøbing Sjælland.

Inden for højdedragene var der siden istiden en lavvandet bugt. Den hed *Lammefjorden*. Måske fordi man mente, den lignede et lam. Måske fordi mange lam græssede langs den kanter.

Lammefjorden så indtil 1873 sådan ud:

Den havde ud- og indløb til Isefjorden i øst. Og den havde også nogle små-øer. De hed Inderø, Flintholm, Mellemø og Storø. Der er nogenlunde dér, hvor Fårevejle Stationsby i dag ligger. Længere inde i fjorden – tæt på land – lå Horseø. Det er tæt på nutidens Høve.

Apropos navne: Hvorfor hedder det *Asnæs*? Det betyder Asernes (gudernes) næs. Og som kortet viser, lå Asnæs netop ved et næs ud i fjorden. Og *Fårevejle*? En vejle var i gamle dage et vadested, så det har helt sikkert været dér, man har vadet ud og ind med fårene, der græssede ude på øerne. Og hvad så med vor nabolandsby *Høve*? Kan det være en videreudvikling af Horseø's navn? Måske. Kyndige folk på egnen siger, at navnet snarere kommer af Høj = Høv, og derfor 2 Høve. Den tror jeg mere på.

Navnet *Veddinge* – hvad mod det så kommer af? Vi ved, at endelsen *-inge* betyder en rydning i skoven. Et sted, hvor menneskene har ryddet skoven for at kunne bo og dyrke jorden. Der er masser af *-inge'r* i landet, også på "Sjælland'et". Grevinge, Hønsinge, Svinninge, Sidinge, Ellinge, Helsing, og mange andre. Vi har et gammelt kort fra 1354, hvor landsbyens navn staves *Wedinghæ*. Det blev senere til Vedinge og nu til dags Veddinge. De stednavnekyndige er sikre på, at navnet Ved- ganske enkelt kommer af, ja: *ved* – altså træ. Så det har nok været et sted, en rydning, hvor man fik træ fra. Jeg har i øvrigt undersøgt, om der er andre steder i Danmark, der hedder Veddinge. Ifølge Geodædisk institut er "vort" Veddinge det eneste i landet med det navn.

Man mener dog, at der endnu tidligere, man kan sige "på Arilds tid", på samme sted lå en landsby, der hed *Tummorp*. Hvis det er rigtigt, så er det også rigtigt, at den ikke synes at have efterladt sig et eneste spor! I hvert fald er det ikke fundet endnu.

Hvis vi kigger lidt mere på landskabets udformning, så er Odsherreds kyst også

interessant. Den er også lavet af istidens aktiviteter. Se kortet her:

Ligesom landskabet "på land" er stærkt bakket, så er det undersøiske landskab det naturligvis også. På det dybeste sted er bugten på 15 meter vand.

Nu har vi set nok på landskabet. Nu må tiden være inde til, at vi beskæftiger os lidt med menneskene i vort flotte område.

Odsherred har været meget befolket helt fra det tidspunkt, isen var smuttet. Ud med isen – ind med mennesket. Der var masser af vand og skov, hvor mennesket kunne fange føde. Afstandene var overkommelige. Her skal man huske på, at i menneskehedens barndom færdedes man på disse kanter mest til søs. Dels fordi det var nemmest. Og dels fordi man

kunne risikere at møde meget uvenlige dyr – og måske også mennesker – inde i de ret uvejsomme skove. Men efterhånden som man fik ryddet flere og flere "inge'r" – eller lysninger i skovene – så var der basis for endnu flere mennesker. Formentlig ikke ved egentlig indvandring, men ved selv-avl, hvor flere og flere børn overlevede af den føde, der blev mere og mere af.

Vi ved ikke så meget om de enkelte mennesker fra dengang. De efterlod sig ikke erindringer, som vi kender dem i dag. Noget af det allervigtigste, som datidens folk efterlod sig, var vore mange gravhøje. De allerfleste er fra bronzealderen, der strakte sig fra år 1700-500 f.Kr. I hele Danmark har man indtil nu identificeret ca. 86.000 gravhøje. De 1000 af dem er i Odsherred. Mange er gået til ved, at landmændene har pløjet dem op. Der er dog 230 velbevarede gravhøje i Odsherred endnu. Nogle af dem er de såkaldte Dutterhøje ved Åstofte – tæt på Asnæs:

De var allesammen høje, hvor man begravede de døde. I starten var det egnens stormænd og deres familie, der gennem generationer blev begravet i "slægtens høj" tæt på, hvor de boede. De blev ofte begravet med vigtige genstande fra deres liv. Fra omkring år 1.000 f.Kr. ændrede begravelsesskikkene sig. Man brændte nu sine døde og begravede dem i familiens gravhøj i urner. Og flere mennesker end "de fine" fik nu også ofte en begravelse i en høj. Efterhånden som flere og flere urner kom til lagde man nye lag af græstørv uden på gravhøjene. Tørvene blev altid sat med rødderne opad. Det skete for at forhindre, at graven faldt sammen. Urnerne blev sat ned i kanten af højene. Derved blev de større og større og fik den størrelse og form, vi kender dem i dag. Begravelse i gravhøje fortsatte til dels i jernalderen (fra 500 f.Kr. til 750 e.Kr.).

Alle gravhøje er i dag fredede. Ingen må grave i dem uden Nationalmuseets tilladelse. Og ingen af Odsherreds 230 eksisterende gravhøje er udgravet. Heller ikke vore nærmeste nabohøje, de førnævnte Esterhøj og Brendeshøj. Den eneste undtagelse må være filmmanden Ole Olsens gravhøj, der ligger lige ved siden af Esterhøj. Han fik i før sin død i 1943 myndighedernes tilladelse til at bruge højen til gravmæle for sig selv og sine familie. Til gengæld er graven forseglet og må ikke åbnes i 200 år, dvs. ikke før i år 2143.

En anden og meget vigtig erindrings-genstand fra fortidens mennesker i vort område er *Solvognen*. Den blev fundet i 1902 i Trundholm Mose – 13 km fra Veddinge Bakker. Den stammer fra den ældre bronzealder – ca. 1400 f.Kr. Og den lå ikke i en gravhøj, men er sikkert af en eller anden grund blevet kastet i / ofret i mosen.

Navnet Odsherred har naturligvis også en historie. Od- kan komme af odde. Noget, der stikker ud. Og det gør f.eks. Sjællands Odde sandt at sige. Den har også ligget der siden istiden. Ganske vist fortalte Oddens beboere i gamle dage deres børn, at Odden var opstået, fordi en trold fra det sydlige Odsherred (måske fra Veddinge Bakker ?!) ville en tur til Jylland. For at komme over vandet, fyldte han sin vante med jord, så han kunne træde på den på vejen over. Uheldigvis gik der hul på vanten, så da trolden var kommet et stykke ud i vandet, opdagede han, at jorden lå i en lang ”pølse” bag efter ham. Han blev tosset og kastede resten af jorden og stenene langt væk fra sig. Det blev ifølge legenden til det, der i dag hedder Sjællands Rev. Sikke noget gammelt sludder 😊 Men det har nok fået Odde-børnene til at høre godt efter!

En anden forklaring på navnet er, at Odsherred er opkaldt efter en vikingehøvding, der hed *Od*. Han havde fået området som len. Så var det meget naturligt at opkalde det efter ham. Jeg er selv mest tilbøjelig til at gætte på, at denne forklaring er den rigtige.

Vi ved i hvert fald med sikkerhed, at vikingerne har været her. De kunne i fredelige tider søge ly inde i Isefjorden. De havde en egentlig havn oppe ved Isøre – der i dag hedder Rørvig. Og de brugte også Lammefjorden, som på de tider stadig ”holdt vand”. Stedet Skippinge, der dengang lå inderst i Lammefjorden, har sit navn fra de vikingeskibe, der holdt til derinde.

Og ordet *-herred* er navnet på den opdeling af landet, som kong Valdemar Sejrlavede i 1240erne. Det kan man læse om i Valdemars Jordebog. Danmark blev opdelt i ca. 200 herreder. Ét af dem var *Ods Herred*. Det var omgivet af hav, af Lammefjorden og mod syd af Skippinge Herred.

Og selv om herrederne ophørte med at have en formel betydning efter 1919, bruges betegnelsen altså fortsat f.eks. her i Odsherred.

Hvad det kirkelige angår kom kristendommen til Danmark omkring 950 (Harald Blåtand). Den kom også til Odsherred. Fårevejle Kirke blev bygget ca. år 1100. Og Asnæs Kirke fulgte efter i 1150. Veddinge har aldrig haft sin egen kirke. Det hørte og hører til Fårevejle sogn og dermed til kirken der.

Veddinge var et aktivt sted med mange beboere og aktiviteter. I 1500-tallet var der 18 gårde i byen. Nogle af dem flyttede senere uden for selve byen, f.eks. Korskildegård, Disbjerggård og Skamlebækgård. I 1832 var der 15 bøndergårde, 24 huse med jord og 18 huse uden jordtilliggende. Der var gennem tiden håndværkere, flere butikker, skrædder, skomager, ostemand og selvfølgelig også en skole. Der var en Brugsforening i næsten 100 år, indtil den lukkede i starten af 1980erne. Og der var en købmand indtil 1990erne.

Her er et billede af Veddinge fra første halvdel af 1900-tallet:

Der var også engang en vandmølle i Veddinge. Den blev kaldt Marks Mølle. Og der blev i 1895 bygget et forsamlingshus.

Veddinge Skole blev bygget i 1904. En ældre skole, der lå i samme område, brændte i 1903. Der er usikkerhed om, hvorrvidt den engang var rytterskole under Dragsholm gods. Den nye skole fra 1904 var grundmuret, havde hele tre skorstene og havde også 5 tdr. land jord, som degnen kunne dyrke. I 1905 havde skolen ca. 70 elever.

Her er et elevbillede – og et foto af skolen set fra vejen.

Skolen lå på adressen Riisvej 3 – meget tæt på centrum. Den lukkede i 1964. Til sidst var det de tre yngste klasser, der gik her, inden de fortsatte på skolen i Fårevejle. Det åbne jordstykke på adressen i dag er sikkert noget af den jord, der hørte til skolen. Skolens bygninger har senere været en del af en efterskole og er nu et bosted.

Og så var der det politiske. Veddinge var gennem mange år på det politiske kort i Odsherred. Sognefogeden boede i Veddinge fra 1822 frem til 1970. Han var som alle sognefogeder en slags repræsentant for politiet i sognet.

En af sognefogederne hed Henrik Larsen. Han levede i årene 1796-1870, og var fæster på en gård. Han blev udnævnt til sognefoged og lægdsmand i 1832 og var det næsten uafbrudt i næsten 40 år. Som tak fik han i 1869 tildelt Dannebrogsmændenes sølvkors.

Her er et billede af Henrik Larsen:

Henrik Larsen var meget aktiv i arbejdet på at lette bøndernes vilkår i Odsherred. Deres forhold var ganske vist ikke så strenge som længere sydpå på Sjælland, hvor storgodserne behandlede deres fæstere meget, meget dårligt. I Odsherred var det ikke godsejere, men for en stor del kongen, der var jordejer. De odsingske bønder var med andre ord ikke så kuede som andre steder. Det mener man forklarer, hvorfor bønderne og deres repræsentanter her i området var mere åbenmundede og stillede flere forslag, ja krav, til forbedringer. Henrik Larsen var én af dem. Og han blev i 1834 valgt som medlem af Østifternes rådgivende Stænderforsamling med sæde i Roskilde Stændersal i det nuværende Gule Palæ lige ved siden af Domkirken. Han var en af de kun 8 bønder, der valgtes af de mindre landejendomsbesiddere. Henrik gjorde en aktiv indsats i stænderforsamlingen, men blev dog ikke genvalgt ved valget i 1841. I stedet blev han medlem af sogneforstanderskabet for Fårevejle sogn.

Han var iøvrigt fæstebonde i hele sit liv. Hans fæstegård hed – og hedder – Lerbjerggaard. Han opnåede aldrig at eje sin gård. Den blev først frikøbt i løbet af 1870'erne af hans efterkommere. På luftfotoet af Veddinge ovenfor er det Henrik Larsens Lerbjerggaard, der ligger forrest i landsbyen.

Til historien hører også, at Henrik var en meget aktiv spillemand. Ved at spille til mange fester og andre begivenheder kom han også ad denne vej i kontakt med mange mennesker.

I 1939 blev der rejst en mindesten til hans ære. Det var for at markere godt 100 året for hans valg til Stænderforsamlingen og hans aktive arbejde der i 8 år. Den står midt i Veddinge By – lige bag Lerbjerggaard, han var fæster på. Her er et billede af stenen:

Stenen er gravet op på en af de marker, der hører til Lerbjerggaard. Bag på stenen står der, at den er rejst af Borgere i Odsherred. Og der står årstallet 1939. Mon det var i 1934 (100 året for Henriks valg til Stænderforsamlingen) eller i 1939, den blev rejst? Det vigtigste er, at den står der. Og er meget flot.

Henrik Larsen var ikke ene om at være politisk aktiv. Det var en anden gårdmand i Veddinge også. Han hed Jens Rasmussen. Han levede i årene 1822-90. Han var ligesom Henrik også en meget aktiv spillemand på egnen. Han spillede på klarinet. Og gjorde det rigtig godt. Det må have været ret sjældent dengang i musik på landet. Vi har også et fotografi af ham:

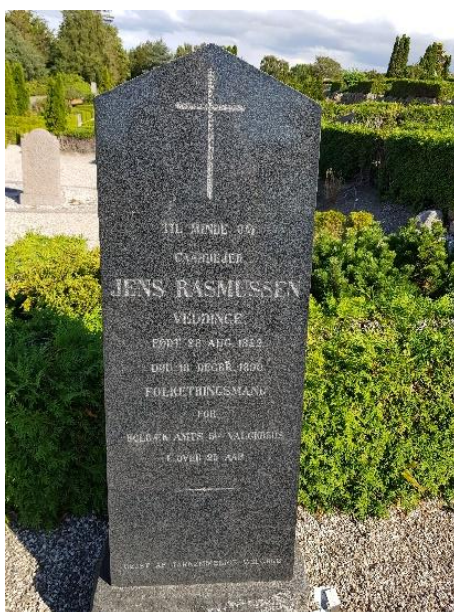

Hans gård lå på adressen Riisvej 4A midt i Veddinge. Billedet viser hans gård. Den hed senere Meinckes gård.

Jens Rasmussen blev medlem af Folketinget i en 25-årig periode efter demokratiets indførelse fra 1849. Han var medlem af Tinget fra 1864-89. Her repræsenterede han vælgerne i Nykøbing kreds i Holbæk Amt. Han blev kendt som en meget aktiv og principfast politiker. Han sagde altid: *Jeg står og falder med mit standpunkt, og dette viger Jens Rasmussen ikke fra!*

Han var medlem af Folketinget i en meget interessant periode. Han blev valgt ind første gang i 1864 – året hvor Danmark tabte krigen med Preussen og Østrig. Han oplevede diskussionen om og vedtagelsen af grundloven af 1866, hvor godsejerne tog en del af magten tilbage. Han var et aktivt medlem af Venstre i en stor del af forfatningskampen mod Højre, de provisoriske finanslove og bygningen af forsvaret omkring København. Og han oplevede Christiansborgs brand i 1884 og måtte som resten af Folketinget (og Landstinget) flytte til midlertidige lokaler i den bygning på hjørnet af Bredgade og Fredericiagade, hvor Østre Landsret sidder i dag. Før den tid var bygningen Operahus og senere kaserne.

Efter tre-årskrigen i 1848-51 stod han i spidsen for velkomsten til områdets hjemvendte soldater. Han skrev: *Velkommen hjem, I tapre krigere!*

Der står en mindesten for Jens Rasmussen på Fårevejle kirkegård.

Det hører også med til Veddinges interessante historie, at det var her, den stadig eksisterende DRAGSHOLM SPAREKASSE blev startet. Det var i 1870'erne. Den havde i starten til huse på Veddinge Skole.

I nyere tid var det meget vigtigt for området, at man i 1963-64 lavede en stor fredning af området bag ved de forreste bakker mellem Vejrhøj og Høve. Det betød, at planerne om at bygge en masse flere sommerhuse på det område blev forhindret. Derfor har vi til glæde for os alle i dag store ubebyggede områder i nærheden af Veddinge, hvor naturen får lov til at udfolde sig.

Meget af alt dette er samlet sammen fra mange kilder. Herunder også en interessant samtale med to gamle Veddinge-beboere, der har en masse at fortælle om området, og hvad der gennem tiden er sket her. Det er fætrene: Erik Winther og Torben Madsen.

Alle steder har sin interessante historie. Dette er lidt om vort Veddinges lange, interessante historie.

Niels Jørgen Thøgersen

August 2020

niels4europe@gmail.com

8. udgave